

Batı Memleketlerine İlgücü Akımı ile İlgili Müesseseler ve Meseleleri

Prof. Dr. Orhan TUNA

Batı Avrupanın ileri sanayi memleketlerinde yabancı işgücü istihdamı, savaş devrelerinden sarfinazar edilecek olursa, geçen yüz yılın son çeyreğinden itibaren zaman zaman veya sürekli olarak cereyan halinde bulunan bir hâdisedir. Bu arada Almanya'nın 1880 yıllarından beri bir işgücü kifayetsizliği ile karşılaştığı, İngiltere, Hollanda ve Fransa gibi geniş kolonilere sahip memleketlerin müstemleke halkından faydalandıkları, İsviçre'nin ise yabancı emeğe ihtiyaç duyduğu hallerde, kapılarını daima yabancılara açtığı bilinen bir gerçektir.

Bununla beraber İkinci Cihan Savaşı sonrasında bir taraftan dünyamızın bu bölgesinde hâkim olan yüksek konjonktür dolayısıyla iktisadî ve tahsisen sınıî faaliyetlerin fevkalâde hararetili bir safhaya girmiş olması neticesinde, diğer taraftan, kısmen de İkinci Cihan Harbinin, başta Almanya olmak üzere, bu memleketlerin nüfus bünyeleri üzerinde husule getirdiği derin tesirler yüzünden, yerli emek ihtiyatları tamamiyle tükenmiş, netice itibariyle iktisadî büyümenin ayakta tutulabilmesi için yabancı memleketlere mensup işçilerden geniş ölçüde faydalanma kaçınılmaz bir zaruret olarak ortaya çıkmıştır.

Ancak yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, Batı Avrupa memleketlerinin ötedenberi zaman zaman veya devamlı şekilde yabancı işgücüne ihtiyaç hissetmelerine karşı, Türkiye ilk defa olmak üzere, gelişmiş memleketlere emek ihraç etmek gibi tamamiyle yeni ve bugüne kadar yabancı olduğu bir mesele veya meselelerle karşı karşıya gelmekte ve XIX. yüz yılın sonlarından itibaren, Batının gelişmiş ülkelerinin yabancı işçiye olan ihtiyaçlarını karşılayan İtalya, İspanya, Yunanistan ve umumiyetle Balkan memleketlerinin yanında ilk defa yer almış bulunmaktadır¹.

1) Tuna Orhan; Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ve Mes'e-leleri; İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt XXIV, No. 1, 2; S. 5.

Filhakika memleketimiz, 1960-1961 yılından bu yana, Batının git-tikçe artan emek talebini karşılamak için, bu bölgeye işçi gönderen klâ-sik ülkelere katılmış, bu katılma ilk yıllarda mütevazî hadler dahilinde cereyan etmiş, ancak tempo "umulmadık" şekilde hızlanmıştır. Bu arada meselâ 1961 yılında, Batı Almanya'ya sadece 1207 işçi gönderilmiş iken, bu miktar, sırf 1964 yılı içinde gidenler dikkate alındığı takdirde, 54.764'ü bulmuştur². Diğer taraftan adı geçen memleketlere transfer edilen işçi-lerin miktarında, biraz önce de temas olunduğu gibi, beklenmedik hızlı bir artış meydana gelince, mesele yavaş yavaş halk efkârına, basına, teşri ve icra organlarının dikkatine intikal etmiş, yurdumuzun içinde bulun-duğu çözümlenmesi güç bazı müşküllerin, kısmen dahi olsa, bu yoldan halli hususunda ümitler doğmuş, hülâsa her veçhe ve cephesiyle "yeni bir problem" ortaya çıkmıştır³. Hususiyle son yıllarda çok sayıda işçimizin çalışmak ve kazanmak maksadiyle Batı memleketlerine gitme imkânları ortaya çıkınca, meselenin yurdumuz bakımından ehemmiyeti büsbütün artmış, büyük şehirlerin sınırlarını da aşarak, gizli veya açık şekilde öte-den beri kesif bir işsizliğin mevcut olageldiği Doğu, Kuzey ve Güney bölgelerinin kasaba ve köylerine kadar yayılmıştır⁴. Öyle ki, aslında ol-dukça uzun süren türlü muamelelerden sonra Batı memleketlerinde ça-lışma imkân ve fırsatı bulabilenlerin yekûnunun, aynı fırsattan faydalan-mak isteyen vatandaşlarımızın sayısına nazaran, oldukça mahdud bir yekûn teşkil ettiği görülmüştür. Filhakika halen gerek İş ve İşçi Bulma teşkilâtının ara buluculuğu ile, gerek sair yollarla çalışmak üzere batı ülkelerine gitmiş bulunan Türk işçilerinin sayısı 300 bin civarında tah-min edilirken aynı gayeye ulaşmak üzere kayıtlarını yaptırmış durumda sıra bekleyen işçilerimizin yekûnu halen 700 bin rakkamına ulaşmış bu-lunmaktadır⁵.

Hülâsa memleketimizin türlü sebeplerden dolayı kendi halkına tam istihdam imkânı temin edememiş ve görünebilen bir gelecekte de edeme-yecek durumda bulunması karşısında, son bir kaç yıl içinde aralanmış olan bu ümit kapısının büyük bir ehemmiyet arz ettiği meydandadır. Di-

2) İbid; S. 5.

3) İbid; S. 6.

4) Tuna Orhan; Batı Memleketlerine İşgücü Akımı Yönünden Doğu ve Kuzeydoğu Bölgesinde Bir Araştırma; Sosyal Siyaset Konferansları; XXII. Kitap, S. 250 ve devamı.

5) Tuna Orhan, Ekin Nusret, Yazgan Turan; Türkiye'den F. Alman-ya'ya İşgücü Akımı ve Mes'eleleri; I. Rapor; F. Almanya ve Türkiye'nin Emek Arz ve Talebi İtibariyle Tetkiki; Sermet Matbaası; İstanbul 1966; S. 112.

ğer taraftan önümüzdeki yıllarda bu ümit kapısının kapanmak değil, tersine, daha da açılmak ihtimali, yine başta en çok işçimizin çalıştığı Federal Almanya olmak üzere, batı memleketlerindeki konjonktürel gelişme tahminleri karşısında, hiç de spekülâtif bir iddia mahiyeti taşımamaktadır⁶. Nitekim "Alman İktisadî Araştırmalar Enstitüsü" nün 5/11/1965 tarihli raporunda da belirtildiği gibi, cihan piyasalarında Almanya'nın rekabet durumunun kötüleşeceğine dair ciddi mahiyette hiç bir belirti olmadığı gibi, bilâkis Alman sanayiinin ihracat kabiliyetinin gittikçe düzelmekte olduğu açıktır. Filhakika Almanya'nın dış ticaretinde, bu memleketin ekonomik büyümesine paralel olarak, hem ihracat, hem ithalat itibariyle devamlı gelişmeler kaydedilmiş ve ekonomi, 1965 yılının son ayında, yedi milyar Marklık bir ihracat kıymeti ile rekor bir seviyeye ulaşmış, ihracat fazlası bir önceki yıla nazaran % 10 artmıştır⁷. Ayrıca mamûl maddeler arzında, işgücü fıkdamının mütemadiyen artmakta olmasından ve sanayiın kapasite imkânlarının da hemen hemen tamamıyla tükenmiş bulunmasından dolayı, ileride de kifayetsizlik devam edecektir.

Hülâsa, bir taraftan emek piyasasındaki gerginlik, diğer taraftan sonuna kadar kullanılmış kapasite, nihayet aşırı bir ithalât hacmi gibi dar boğazlar ve elverişsiz durumlara rağmen, bütün işaret ve alâmetler Alman ekonomisinin sihatli ve sağlam şekilde seyir ettiğini ve iktisadî faaliyetlerdeki gidişin, yabancı işçi sayısını azaltıcı bir tesire sahip bulunmadığını göstermektedir⁸.

Esasen geçen yılın Kasım ayında Başbakan Prof. L. Erhard tarafından Alman Parlementosunda okunan Hükûmet programında da, emek piyasasının gittikçe çok sıkışık bir duruma sürüklendiği, yani yerli emek arzının, emek talebini karşılamak hususunda çok kifayetsiz bulunduğu, daha kötüsü Federal Cumhuriyette 1970 yılına kadar, tabii nüfus gelişmeleri sebebiyle, bugüne nazaran çalışabilir yaşta daha az insanın emre amade olacağı, emekten tasarruf eden yatırımlara daha fazla ehemmiyet verilse dahi, iş piyasasının yine de bugünkü gergin durumunu muhafaza edeceği açıkça belirtilmiştir⁹. Filhakika Alman nüfusu çeşitli se-

6) Tuna; Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ve Mes'eleleri; a.g.m.; S. 5.

7) Tuna Orhan; F. Almanya'nın Ekonomik Durumu ve Emek Talebi; İktisat Fakültesi Mecmuası; Cilt XXV, No. 1-2; S. 16.

8) Tuna-Ekin-Yazgan; a.g.e.; S. 109.

9) L. Erhard; Das presse- und Informationsamt. No. 1350/65.

beplerden dolayı yaşanmaktadır. Bu yüzden memleket nüfusunun mutlak sayısının gittikçe artmasına rağmen, önümüzdeki yıllarda nisbî olarak daha az insan emek piyasasına girecektir.

Nitekim bahis mevzuu memlekette çalışan insanların nüfustaki payı, diğer bir ifade ile işgücü iştirak nisbeti, yıllardan beri muntazam şekilde azalmaktadır. "Alman Sanayi Enstitüsü" tarafından tertiplenen istatistik cetvelleri neticelerine göre, nüfus miktarı 1960 - 1965 yılları arasında, gerçi 59,2 milyona yükselmiş ise de, kazanç maksadiyle çalışanların (Erwerbsspersonen) sayısı ancak 27,1 milyona çıkmış, yani bu gruba dahil insanların umum nüfus içindeki nisbeti, 1960 yılında % 47,8 iken, aynı nisbet 1965 de % 45,9'a düşmüştür¹⁰. Gerçekten de 1965 yılında, yabancı işçi istihdam hacmi genişlemekte devam etmiş ve yeniden 154.000 yabancı işçi celbedilmiştir. Bu itibarla, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, ne işçilerimizin görünebilen bir gelecekte kütle veya büyük gruplar halinde memlekete iadeleri, ne de bir yıl içinde altı veya yedi yüz bin Türk işçisinin çalışmak üzere Batı Almanya'ya gönderilmesi bahis konusudur. Bu itibarla işgücü akımı bundan böyle de devam edecek, ancak bu akım, tahminlere göre aynı ve tek bir yıl içinde asla kütleli olmayacaktır.

*
**

Giriş mahiyetindeki bu izahlarımızdan sonra, şimdi esas mevzuumuza gelebiliriz. Konu, Batı Almanya'ya işgücü akımı ile ilgili Türkiye ve Federal Alman'daki resmî ve hususî mahiyetteki müesseselerle bunlara ait meselelerin kısaca tetkikidir. Böyle bir tahlilin esas hedefini, Batı Almanya'ya vaki Türk işgücü akımının ortaya çıkardığı problemler hususunda ilgili Türk organlarının aydınlatılması teşkil etmektedir. Gerçekten bu işle uğraşan resmî organlar arasında halen mevcut olan irtibat-sızlık ve her merciin, diğerinden habersiz olarak, problemin bir ucundan tutması büyük güçlükler yol açmakta ve meselenin bir bütün olarak ele alınmasına engel teşkil etmektedir. Aslında Batı memleketlerine ve bu arada tahsisen Federal Almanya'ya gitmiş ve gidecek olan işçilerimizle alakalı meseleler, sadece nazari bir kadro içinde ve sırf ilmi bir tecessüs zaviyesinden mütalea edilmemek, tersine, daha ziyade pratik zaruretlerin ve memleket şartlarının ışığı altında ve kül halinde ele alınarak hâl şekillerine bağlanmak mecburiyeti meydana gelmiştir. Bundan dolayı,

10) Tuna; F. Almanya'nın Ekonomik Durumu ve Emek Talebi; a.g.m.; S. 11.

hususiyile resmî makamların halen bir çözüm yolu bekleyen problemleri bir an önce ele almalarında hayatî bir zaruret olduğu kanaatindeyiz¹¹. Zira bu akımın bütünü itibariyle yurdumuza temin ettiği çeşitli ve pek mühim faydaları olduğu her türlü münakaşanın dışındadır. Bu faydaları umumiyetle beş grupta toplamak kabildir¹².

- 1) İşsizliğe karşı geçici, hattâ devamlı bir tedbirdir,
- 2) Memleket için bir döviz kaynağıdır,
- 3) Kalkınmamızda yararlı olacak teknik bilgi ve görgününün ve çalışma disiplininin yerleşmesinde yardımcı olacaktır,
- 4) Batı dünyasıyla kütle temasının kurulmasına yol açacaktır,
- 5) Nihayet bu yoldan geniş sınıflı yatırımlara meydan ve imkân verecektir.

Şimdi Federal Almanya'ya işgücü akımı ile ilgili organları her şeyden evvel Türkiye ve Batı Almanya olarak iki kısma ayırmak suretiyle ele almak lâzımdır. Filhakika her iki memlekette de bahis konusu mesele ile alakalı Türk ve Alman müesseseleri vardır. Bilindiği gibi bunlardan bir kısmı resmî, diğer bir kısmı ise hususî mahiyeti haizdir. Binaenaleyh bu organları ve bunlara ait meseleleri ele alırken önce Türkiye'deki resmî ve hususî müesseseler üzerinde durmak istiyoruz.

11) Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ile ilgili ve Türkiye ve F. Almanya'daki resmî ve hususî müesseselerle bunlara ait meseleler, İktisat Fakültesi İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü tarafından neşredilen "Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ve Mes'eleleri" konusundaki araştırmanın II numaralı raporunda derinlemesine tetkik edilmiştir. Adı geçen bu raporda sadece mevzu ile ilgili kuruluşların mes'elelerine temas edilmiş, ancak bu hususlarda alınacak tedbirler bakımından her hangi bir teklifte bulunmaktan mümkün olduğu kadar sakınılmıştır. Bunun sebebi işgücü akımı neticesinde ortaya çıkan problemler bu mevzu ile ilgili müesseseleri temsil eden şahıslarla tertiplenecek bir kollogyumda müzakere ve münakaşa edilerek üzerinde mutabakata varılacak hâl çareleri ve tedbirlerin yine aynı enstitü tarafından neşredilecek olan IV numaralı raporda yer almasıdır. II no.lu rapor için bk: Tuna Orhan-Ekin Nusret-Yazgan Turan; Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ve Mes'eleleri; II. Rapor, F. Almanya'ya İşgücü Akımı ile ilgili Türkiye ve F. Almanya'daki Organlar ve Mes'eleleri; Sermet, Matbaası; İstanbul 1966.

12) Ecevit Bülent; Dış Ülkelerdeki İşçilerimizin Problemleri; Sosyal Siyaset Konferansları; XVIII. Kitap; S. 62.

Hiç şüphesiz Türkiye'de, Batı Almanya'ya vaki işçi akımı ile alâkalı organlar arasında başta, Çalışma Bakanlığını ve bu Bakanlığa bağlı İş ve İşçi Bulma Kurumunu bahis konusu etmeliğimiz icabeder.

İş ve İşçi Bulma Kurumu, dış ülkelere işgücü akımını tanzim eden ve bu vasfiyle esas yükü taşıyan resmî bir müessesedir. Esasen memleketimizde yukarıda adı geçen akımı her yönüyle nizamlıyan merkezî bir teşkilât mevcut olmadığından, İş ve İşçi Bulma Kurumunun bu meseledeki rolü son derece ehemmiyet kesbetmiş bulunmaktadır.

Kurum bu vazifesini hakkiyle ifa edebilmek için faaliyetlerini, yurt içi ve yurt dışı olmak üzere iki kısma ayırmıştır. 1964 yılında kuruma, yabancı memleketlerde çalışmak isteginde bulunan 311.557 si erkek ve 10.545 i kadın olmak üzere cem'an 322.102 işçi müracaat etmiştir¹³. 1965 yılında da aynı gaye ile kuruma vaki müracaatların sayısı bu rakamların altına düşmemiştir. Ancak bu kadar insanın yabancı ülkelerde kendi istek, vasıf ve formasyonlarına uygun işlere yerleşdirilmesi, söylemeğe lüzum yoktur ki, her şeyden evvel kalite ve kantite bakımından kifayetsiz bir kadro ile mümkündür. Halbuki durum bunun aksidir. Bu itibarla bu kifayetsiz kadro, önceleri emek talebi cephesinden Alman resmî çevrelerinin ve işverenlerinin de dikkatinden kaçmamış, kütle halinde işçi talebinin, Türkiye'de ilgili teşkilâtın zaafından dolayı, vakit ve zamanında karşılanamaması ihtimali, haklı endişelere yol açmıştır. Aynı durumun tabii ve fiilî bir neticesi olarak, geniş çapta faaliyet imkân bulan bir çok hususî aracı türemiş ve kanunî yasaklara rağmen, bunlar uzun zaman bertaraf edilememiştir.

Filhakika, İş ve İşçi Bulma hizmetinin kurum inhisarında olmasına ve bunun dışında bu işin ticarî gayelere âlet edilmesinin yasaklanmış bulunmasına rağmen, gayri resmî araçların doğması ve geniş çapta faaliyet imkânı bulması, esas itibariyle kurumun teşkilât ve malî bakımdan yetersizliğine bağlanabilir. Zira kurum, hususiyle akımın başladığı ilk yıllarda, ancak muayyen şubelerinde müracaatları kabul etmek zaruretinde kalmış ve Türkiye'nin her yerinden kopup gelen kütle halinde insanların teşkil ettiği çok uzun kuyruklar, müracaatları çok masraflı bir hale getirmiştir¹⁴.

Diğer taraftan İş ve İşçi Bulma Kurumu gibi, Çalışma Bakanlığına bağlı bulunan Sosyal Sigortalar Kurumu da işgücü akımı bakımından

13) Tuna-Ekin-Yazgan; I. Rapor; a.g.e.; S. 112.

14) Tuna; Türkiye'den F. Almanya'ya İşgücü Akımı ve Mes'eleleri; a.g.m.; S. 6.

ehemmiyetli fonksiyonlara sahip bulunmaktadır. Nitekim bir kısım gelişmiş Avrupa memleketleriyle Hükümetimiz arasında, Türk işçisinin batı ülkelerinde çalışmasına mütedair anlaşmaların imzalanmasını takiben, işçilerimizin sosyal güvenliklerinin korunması konusunda da mukaveleler yapılmaktadır. Bu anlaşmalar sayesinde dış memleketlerde çalışan işçilerimiz, Türkiye'de sigortalı işçilere temin edilen asgarî sosyal haklardan faydalanma imkânına kavuşmaktadırlar.

Federal Almanya ile sosyal güvenlik hususunda yapılmış böyle bir sözleşme, Türkiye ve Almanya Parlamentolarından geçerek, 1/Kasım/1965 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bahis konusu sözleşme hükümlerine göre, Türkiye'de kolları bulunan sigorta çeşitlerinden, Federal Almanya'da çalışan bilümm Türk işçileri de yararlanacaktır. Bu suretle Federal Almanya'da bulunan işçilerimizle Alman işçileri arasında, sosyal sigorta hak ve vecibeleri bakımından halen bir fark kalmamış olmaktadır. Ancak geçici olarak Batı Almanya'da bulunan işçilerimizin faydalandıkları esas sigorta kolu hastalık sigortasıdır. Bu itibarla üzerinde bilhassa ehemmiyetle durulması icap eden mevzuun, batı ülkelerinde çalışan işçilerimizin tamamının sosyal güvenlik imkânlarına biran önce kavuşturulması zarureti olduğuna işaret etmek isteriz. Bu zaruret hususuyla bir kaç istikamette kendini hissettirmektedir. Birincisi, Federal Almanya ile yapılmış olan sosyal güvenlik anlaşmasına benzeyen diğer ikili sosyal güvenlik anlaşmalarının Türk işçisi istihdam eden sair Avrupa memleketleriyle de bir an önce imza edilmesidir.

Üzerinde durulması icap eden ikinci bir mesele de, Batı Avrupada yabancı işçi istihdam eden bazı işverenlerin, çalıştırdıkları işçileri sosyal güvenlik haklarından mahrum etmek yoluna gitmeleridir. Hususuyla yapı - iş kolunda ve umumiyetle kısa devreli mevsimlik işlerde çalışma ve ikamet müsaadesi olmayan bir kısım Türk işçileri bu şekilde istihdam edilmektedir. Bilhassa çalışma atışelerinin sosyal olmayan bu türlü tatbikata mani olma yolunda gayret sarfetmeleri zaruridir.

Diğer ehemmiyetli bir noktayı da, Federal Almanya'da çalışan işçilerimizin ihtiyarlık sigortasında toplanan fonlarının, işçinin dönüşü ile birlikte Türk sosyal sigortaları kurumuna derhal intikal ettirilmesi keyfiyeti teşkil etmektedir. Böylece, işçinin ihtiyarlık sigortasından faydalanması için zarurî uzun yıllar beklenilmeksizin, döviz geliri şeklinde büyük bir yekûna varan yabancı para memleketimize sevkedilmiş olacaktır. Bu mevzu üzerinde, Türkiye'nin döviz ihtiyacı dikkate alınarak, bilhassa ehemmiyetle durulması icap etmektedir.

Öte yandan dış ülkelerde çalışan işçilerimizin döviz transferleri ve bedelsiz ithalât muameleleri dolayısıyla Maliye Bakanlığı ve Merkez Ban-

kası icracı ve düzenleyici organlar olarak ilgili bulunmaktadır. Filhakika işçi tasarruflarından memleketimizin temin ettiği döviz miktarı her türlü tahminleri aşmış ve Hükümet bu tasarrufları daha büyük miktarda yurda getirebilmek için küçümsenemeyecek gayretler sarfetmiştir. Bu gayretler arasında, sırf işçilere mahsus olmak üzere tatbikine başlanan farklı döviz kuru ile, muayyen şartlara bağlı olarak verilen mesken ve esnaf kredisi zikredilebilir.

Ancak işçinin normal olarak göndereceği dövizin dışında, yabancı memleketlerin bankalarında muhafaza ettiği mevduatının da yurda getirilmesi için düşünülen ve alınması makûl olan diğer bazı tedbirler olduğu da muhakkaktır. Bunlar İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsünce neşredilen II numaralı raporda etraflıca ele alınmış bulunmaktadır. Üzerinde ehemmiyetle durulan bu tedbirler arasında, bilhassa ortak yatırım fikri bir hayli revaç bulmuş, hattâ düşünce, aksiyon haline dahi intikal etme safhasına girmiştir. Ortak yatırım fikrinin mesnetleri arasında belli başlı dört noktayı zikretmek kabildir. Bunlardan birincisi, işçi tasarruflarının daha geniş çapta yurda naklini temin, ikincisi, işçiler kanalıyla yapılan ithalâtın istihlâk mallarından istihsâl mallarına intikaline imkân vermek, üçüncüsü, memleketimizin yatırım gücünü arttırmak, dördüncüsü ise, yurda katî olarak dönecek işçilerimizin yol açmaları muhtemel sosyal ve iktisadî problemlerin halline kısmen de olsa yardım etmektir.

Öte yandan sermayesine devletin de katılması derpiş edilen sanayi şirketinin, holding tarzında bir anonim şirket olması ve daha ziyade plân ve program hedeflerine uygun tarzda ve imalât sanayi dallarında yatırımlar yapması kararlaştırılmıştır. Buna karşı Köy İşleri Bakanlığı daha değişik mahiyette bir projeyi benimsemiş ve kooperatif şirketler yoluyla, köy kalkınmasını hedef ittihaz etmiştir..

Filhakika "Bakanlıklar ve İlgili Kuruluşlararası Koordinasyon Komitesi" nin üyelerinden biri olan Köy İşleri Bakanlığı, bahis konusu komitenin kuruluşundan itibaren, dış ülkelere işgücü akımı konusuyla çok yakından ilgilenmiş ve bu akımın köy kalkınmasına vasıta olarak değerlendirilmesini temine matuf projeler hazırlamıştır. Bu projelerin belli başlı hedefleri şunlardır :

- 1) Türkiye'de bu yoldan kooperatifçiliğin geliştirilmesi,
- 2) Köylerimizde yatırım gücünün artırılması,
- 3) Köy kalkınmasında kooperatifler yoluyla yatırımlar yapılması,

4) Dış ülkelere gönderilip, muayyen tasarruf gücü ve daha değişik bir dünya görüşü ile yurda dönecek köylü işçilerimizi köye bağlamak, toplum kalkınmasında onlardan faydalanmaktır. Bu itibarla kooperatif kuran köylere, dış ülkelere gitmede öncelik tanınmalı, bu yoldan çalışmak maksadiyle yabancı memleketlere gidecek köylülere, kooperatif statüsü içinde bazı taahhütler yüklemeli, devlet, kooperatifin aynı yoldan temin edeceği yatırım gücünü kredi imkânlarıyla güçlendirmeli ve neticede köyün kalkınması yeni yatırımlar ve yeni elemanlarla gerçekleştirilmelidir. Bu fikirler, uzun münakaşa ve müzakerelerden sonra komitece benimsenmiş ve kesif çalışmaları takiben "kooperatif işgücü değerlendirme projesi" ne inkişaf etmiştir.

Bu arada yukarıda zikredilen mesele ile yakın ilgisi münasebetiyle bedelsiz ithalât rejimi hakkında bir kaç söz söylemek gerekmektedir. Filhakika bugün bedelsiz ithalât rejiminin yeniden düzenlenmesi büyük bir zaruret olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Nitekim Merkez Bankası yetkililerine göre de, bedelsiz ithalât konusu bir yara olarak devam etmektedir. Bilindiği gibi, bedelsiz ithalât, dış ülkelerde çalışıp kazanç temin eden vatandaşlarımızın, kazançlarının muayyen bir seviyenin üstünde kalan kısmı ile yapabildikleri ithalâttır. Bu yolla yurda otomobil, traktör, alet ve makineler ve ev eşyaları getirilebilmektedir. Bugün bedelsiz ithalâtın büyük bir kısmını işçilerimiz yapmakta ve bu arada bir çok suistimaller meydana gelmektedir. Meselâ işçilerimizin aldıkları permiller sonradan konan önleyici hükümlere rağmen, gazetelere verilen ilânlarla alınıp satılmaktadır. Ayrıca bedelsiz ithalât yapma imkânı, alet ve makina gibi istihşâl vasıtalarından ziyade, otomobil, lüks eşya ve bu arada bir çok lüzumsuz maddelerin yurda girmesini mümkün kılmaktadır. Ayrıca yine aynı rejim, yurt dışına şu veya bu yoldan döviz kaçıranların, kârlı bir takım malları, işçilerin reel tasarruflarından ziyade, sadece permillerini kullanarak yurda sokup, bu yoldan ticaret yapmalarına zemin hazırlamaktadır. Bundan dolayı Merkez Bankası döviz gelirlerini arttırabilmek ve bedelsiz ithalâtın yol açtığı suistimalleri azaltabilmek maksadiyle, tasarrufların önce yurda döviz olarak getirilmesini, sonra da döviz olarak getirilen bu tasarrufların muayyen bir kısmının, ithalât yapabilmesi için sahibine tahsis edilmesini uygun görmektedir. Bu fikir tahakkuk ettiği takdirde yeni sistem, bedelsiz ithalâtı normal ithalât haline getirebilecektir.

Bu arada dışarıda çalışan işçilerimizin büyük ölçüde şikâyetlerine sebebiyet veren başka bir mesele, triptik olarak yurda gelen işçilerden

1000 Marklık depozit alınması mecburiyetinin halâ devam etmekte olmasıdır. Bu mecburiyet, işçimizin tasarruf ettiği miktardan 1000 Mark gibi mühim bir meblâğın Almanya'da bloke ettirilmesine yol açmaktadır. Bu rejimin bir an önce kaldırılması faydalı olacaktır.

Federal Almanya'da ve umumiyetle Batı Avrupa memleketlerinde çalışan işçilerimizin çocuklarının eğitim meseleleri, Millî Eğitim Bakanlığımı ilgilendirmektedir. Halen bu memleketlerde çalışan işçilerimizin yanlarındaki çocuk sayısı kati şekilde bilinmemektedir. Bundan dolayı ve daha bazı sebeplerle, meselâ Almanya'da vazifeli olarak yaşayan elit Türk zümresinin kanaatı, Türk çocuklarının esas itibariyle Alman okullarında ve Alman çocuklarıyla birlikte okumaları merkezindedir. Aslında başka bir hâl şekli, Türk çocuk sayısının bilinmemesi yüzünden, pek mümkün görünmemektedir. Ancak okul çağındaki çocuklarımızın Türkçe, tarih, yurt bilgisi vesaire gibi konularda yetiştirilmeleri maksadiyle, Türk öğretmenlere de ihtiyaçları olduğu aşikârdır. Bundan dolayı yukarıda adı geçen Bakanlık, başta Federal Almanya olmak üzere, diğer batı memleketlerine Türk öğretmen göndermek maksadiyle hazırlıklara girişmiş, bu öğretmenlerde aranacak şartları tesbit ve ilân etmiştir.

Bu teşebbüse muvazi olarak Devlet Bakanlığımı da hariçte çalışan işçilerimizin dinî ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışmalara başlamış, 1966 yılı malî bütçesinden Batı Avrupa memleketlerine dokuz adet aydın din adamının gönderilmesi karar altına alınmış ve bunlar 1966 yılının Mart ayından itibaren, evvelce tesbit ve tayin edilmiş bulunan yerlerde muayyen vazifelerini ifaya başlamışlardır.

Batı Avrupa memleketlerine işgücü akımı mevzuunda Devlet Plân-lama Teşkilâtı, bu akımın başladığı ve kesafet kesbettiği tarihten beri, çok ehemmiyetli meselelerle karşı karşıya gelmiş bulunmaktadır.

Teşkilâtın kalkınma plân ve programları çerçevesi üzerinde durduğu meseleler kısaca a) Dış ülkelerde çalışan işçilerimiz, b) çalışmak maksadiyle aynı memleketlere gidecek işçilerimiz, c) nihayet bu ülkelerden katî olarak yurda dönecek işçilerimizle yakın alâkası olan mevzulardır. Malûm olduğu üzere, yabancı memleketlere işgücü akımı, memleketimizin istihdam ve işsizlik durumu, ekonominin dış yardım ihtiyacı ve işçi dönüşünün yol açacağı sosyal ve ekonomik meselelerle sıkı sıkıya bağlantılı halindedir. Filhakika bütün yatırım gayretlerine rağmen, üçüncü kalkınma plânının tamamıyla tatbik edilmesi halinde dahi, ortadan kaldırılmasına imkân olmayacağı şimdiden hesaplanan işsizliğin, batı memleketlerine işgücü akımı sayesinde hafifletilmesi belli başlı bir gaye ola-

rak ele alınmış bulunmaktadır. Türkiye ve Türk ekonomisi, hattâ memleketimizin sosyal ve kültürel hayatı, halen yurdumuzdaki kesif işsizlikten muzdarip bulunmaktadır. Türlü sebeplerden dolayı yatırımların kıfayetsizliği, işsizlik durumunun nisbeten kısa bir devre zarfında ortadan kaldırılmasına imkân verecek radikal tedbirlerin alınmasına ciddi şekilde engel olmaktadır. Filhakika Türk ekonomisinin kalkınmasını kendi kaynakları ile devam ettirebilmeleri için, ihracat ve turizmden temin olunan dövizlere ek olarak, yeni döviz kaynaklarının bulunması, bu ana hedefe ulaşabilme yönünden zaruri görülmektedir. Diğer taraftan yapılan araştırmalar ve bu araştırmalara dayanan tahminler, 1965 yılında yurt dışındaki işçilerimizin net gelirlerinin 200 milyon Dolara ve tasarruflarının ise 78 milyon Dolara ulaşacağını göstermiştir. Alınacak çeşitli tedbirlerle tasarrufların mümkün olduğu kadar büyük bir kısmının resmî kanallardan yurda getirilmesine çalışılacaktır. Bu münasebetle işçi tasarruflarından resmî yollarla yurdumuza transfer edilen meblâğların, yapılan tahminleri de aştığını ve önümüzdeki yıllarda gittikçe artma istikametinde gelişeceğini burada memnunlukla zikretmek isteriz.

Nihayet Devlet Plânlama Teşkilâtının ehemmiyetle üzerinde durduğu mevzulardan diğer biri olan "dönüş" ve bu dönüşün yol açması muhtemel bulunan meseleler hakkında da bir kaç söz söylemek gerekmektedir.

Gerçekten belirli bir süre sonunda yurda dönecek olan Türk işçilerini, döndükleri zaman kârlı ve devamlı bir iş sahibi kılmak ve bu maksatla yurt dışındaki tasarruflarını değerlendirmek üzere, prodüktif yatırımlara yön veren bir yatırımcı kuruluşun vücade getirilmesi karar altına alınmış bulunmaktadır. İşbu kuruluş yurt dışındaki Türk işçilerini hissedar yapacaktır. Kuruluşun hazırlık çalışmaları Devlet Plânlama Teşkilâtı, Maliye, Dış İşleri ve Çalışma Bakanlıklarınca yapılacaktır.

Diğer taraftan işçi tasarruflarının yurda transferinde halen PTT en mühim bir vasita durumuna gelmiş bulunmaktadır. Bilindiği gibi, yurt dışından memleketimize para havalelerini yapan organlar PTT, bankalar ve eksportçular adı altında topladığımız resmî ve gayri resmî teşekküllerdir. 499 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra, eksportçuların faaliyeti büyük ölçüde sekteye uğramıştır. Banka havaleleri ise, PTT yoluyla transfer edilen tasarrufların yanında pek mühim bir yekûn tutmamaktadır. Ayrıca havaleler bankalar marifet ve vasitasıyla dahi gelse, halen yurt içi dağılımını yine PTT yapmaktadır. Bankalar arasında bu bakımdan en önemli mevkie Türkiye Emlâk Kredi Bankası işgal etmek-

tedir. PTT'nin yukarıda bahis konusu edilen kanun hükümlerine dayanmak suretiyle hazırlıklarını yaptıktan sonra transfer muamelelerinde aracılık etmeğe başlaması, öte yandan bu mevzuda rastlanan şikâyet, suistimal ve istismaların geniş ölçüde önlenmesine yol açmıştır.

İşçilerimizin çalışmak gayesiyle yabancı memleketlere gidişlerinde, izinli olarak yurda gelip gitmelerinde, nihayet kati şekilde memleketeye avdetlerinde başta Devlet Demir Yolları olmak üzere, Devlet Hava Yollarının ve şahıslara ait kara nakil vasıtalarının fonksiyonları vardır. Ancak kalabalık gruplar halindeki gidiş ve gelişler esas itibariyle Devlet Demir Yolları kanalıyla cereyan etmektedir. Bir çok mevzularda olduğu gibi, bu hususta da geçmiş yıllarda bazı güçlükler meydana gelmiş, fakat bu güçlükler alınan tedbirler ve güzergâhta bulunan memleketlerle yapılan anlaşmalarla ortadan kaldırılmıştır

Öte yandan bugün işçilerimizin hava nakil vasıtalarına karşı olan talepleri bir hayli artmış bulunmaktadır. Gerek Türk hava yollarına ait uçakların, gerek gece seferleri yapan Alman hava şirketleri uçaklarının hepsi de, hususiyile tatil günlerinde, tamamiyle dolmaktadır.

Bakanlıklararası İcra Komitesinin üyelerinden birini de TRT kurumu teşkil etmektedir. Bu kurum, yurt dışındaki işçilerimize belli başlı iki şekilde hizmet etmektedir. Bunlardan birincisi, doğrudan doğruya Türkçe yayım yapmak, ikincisi Köln Radyosunun Türkçe yayımlarına yardım etmektir. Halen Federal Almanya ve diğer Avrupa memleketlerinde çalışan işçilerimize hitap eden basın ve yayım organları, Ankara radyosunun tesirsizliği sebebiyle, yabancıların elinde bulunmaktadır, denilebilir. Bu itibarla Ankara Radyosunun yüksek takatlı vericisinin tamamlanması, TRT Kurumuna dış ülkelerdeki işçilerimizle ilgili mühim görevler yükleyecektir.

Batı Avrupa memleketlerinde çalışan işçilerimizin beslenme problemi, ciddi şekilde araştırılması icap eden bir mevzu teşkil etmektedir. Mesele ile yakından meşgul olan bazı salâhiyetli kimseler, bu hususta tedbirler ittihazı zaruretine işaret etmişler, neticede mevzuun "Türkiye Umumi Mağazalar Anonim Şirketi" tarafından ele alınmasına karar verilmiştir. Bahis konusu şirket, mahallinde yaptığı araştırmalar sonunda, bir kısım yerli gıda maddelerinin Türk işçilerinin ayağına götürülmesi ve aynı zamanda yaş meyve ve sebze ihracatının geliştirilmesi yolunda faaliyete geçmiştir.

Filhakika Türk işçilerinin umumiyetle dinî telâkkilerinden dolayı domuz eti yemedikleri, bu itibarla beslenme bakımından bazı zorluklar

meydana geldiği malûmdur. Bu zorlukların giderilmesi bakımından mesele ile Bakanlıklar ve İlgili Kuruluşlararası Koordinasyon Komitesi de meşgul olmuştur. Bütün bu mülâhazalar neticesinde, Türkiye Umumi Mazaları T.A.Ş.'i Münih halinde bir yer kiralamış ise de, faaliyetleri türlü sebeplerden dolayı mahdut kalmıştır. Bunların başında Türkiye'nin şarbon mıntukasına dahil bulunması ve dolayısıyla bu mıntıkaya dahil memleketlerden et ve mamûlleri ithalâtının yasak edilmiş olması gelmektedir. Diğer taraftan Türkiye'de Batı ülkelerine gönderilmesi tasarlanan diğer gıda maddeleri, umumiyetle Batı memleketlerinden aynı bölgeye ihraç edilen maddelere nazaran daha pahalıdır. Bu sebeple rekabet sahasında memleketimiz daima daha gayri müsait durumda bulunmaktadır. Bütün bunların dışında, yerli gıda maddelerinin Alman piyasalarına tanıtılması hususunda da, Türkiye rakip memleketlere nazaran halen çok geri bir vaziyette bulunmaktadır. Meselâ Yunanistanda bu maksada tahsis edilmiş 350 den fazla frigorifik kamyon olduğu halde, memleketimizde bunların sayısı sadece 7 den ibarettir. Ayrıca gıda maddelerinin ambalâlanması ve standardizasyonu meselesi de bazı güçlüklerle yol açmakta ve ihracatı takyit eylemektedir. Bütün bu âmiller yüzünden, Türk işçilerine yerli gıda maddelerinin ulaştırılması mümkün olamamakta ve beslenme problemi arzu edilen şekilde halledilememektedir.

Yazımızın ikinci kısmını Federal Almanya'ya vaki işgücü akımı ile ilgili, bu memleketteki Türk ve Alman organları ve bunlara ait meseleler teşkil etmektedir.

Filhakika Dışişleri Bakanlığımızın yükü, işgücü akımı dolayısıyla dış memleketlerdeki Türk vatandaşları sayısının devamlı olarak artmasıyla mütenasip şekilde ağırlaşmaktadır. İşçilerimiz, her şeyden önce birer Türk vatandaşı sıfatıyla bütün muamele ve müşküllerini Dışişlerinin haricindeki teşkilâtına intikal ettirmektedirler. Halbuki adı geçen Bakanlığın klâsik kuruluşu, bu müracaatleri karşılamak hususunda çok kifayetsizdir. Bununla beraber Bakanlıkta bir "İşçi Meseleleri Koordinasyon Bürosu" bir müddetten beri faaliyet halindedir. Ayrıca Bakanlık "Bakanlıklar ve İlgili Kuruluşlararası Koordinasyon Komitesi" nin de üyesi bulunmaktadır ve bu sıfatla alınan tedbir ve kararların dış teşkilâtça icrasını temin etmektedir.

İşçilerimizin kesif şekilde yaşadığı ve çalıştığı Batı Almanya'da geçen yıldan beri banka temsilcilikleri de kurulmuş bulunmaktadır. Bu temsilcilikler bütün bankaların dış muamelelerinin temerküz ettiği

Frankfurt şehrinde yerleşmişlerdir. Bahis konusu temsilciliklerin aslı gayeleri, işçilerimizin mal ve eşya yerine, yurda para göndermelerini ve beraberlerinde getirmelerini temin etmektir. Bunlar, şube selâhiyetleriyle mücehhez olmadıkları için, banka muameleleri ve fiilî transferler yerine, sadece muhabirleri eliyle Türkiye'ye para sevkiyatını temin etmek üzere, her türlü vasıtaya başvurarak propaganda yapmaktadırlar.

Aslında Almanya'daki banka temsilciliklerinin faaliyetlerini, eksportçulara karşı bir faaliyet olarak vasıflandırmak lâzımdır. Filhakika işçilerimizin kopup geldikleri sosyal çevre, bunların bankalara karşı umumiyetle çekingen davranmalarına yol açmaktadır. Ayrıca, eksport işleriyle uğraşan kimselerin işçi zümresine yakınlığı, bunların yaptıkları muamelelerin her türlü resmî ve mudil formaliteden uzak olmasının bir neticesi bulunmaktadır. Ancak eksport muamelelerinin mutlak bir teminatı olmadığı da, zamanla işçiye öğretilmiştir.

Diğer taraftan Batı Almanyanın hemen her tarafına dağılmış durumda olan Türk işçileri bir çok cemiyetler kurmuşlardır. Bu sosyal teşekküllerin hepsinin de gayelerine uygun şekilde faaliyet gösterdiklerini söylemeğe elbette ki imkân yoktur. Zira bunlardan bir kısmının maddî müzayaka içinde bulunması, diğer bir kısmının ise, idealist olmayan kimseler tarafından sevk ve idare edilmesi, cemiyet sayısı ile bunların faaliyet hacmi arasında bir nisbetsizliğin doğmasına meydan vermektedir. Ayrıca bu başarısızlık üzerinde küçüklü büyüklü daha bir çok âmillerin rol oynadığı da muhakkaktır. Aslında cemiyet sayısının bir hayli kabarıklık bulunmasını, Türk Hükümetinin işçilerimizin meseleleriyle uğraşacak mercilerin meydana getirilmesine gerekli ehemmiyeti vermemiş olmasıyla izah edenler vardır. Zira herhangi bir sebepten dolayı başı sıkılan işçi, müracaat edecek resmî bir müessese bulamayınca, bahis konusu cemiyetlerden birine başvurmaktadır. Halen takriben 150-200 bin civarında işçimizin çalıştığı Federal Almanya'da sadece üç çalışma atışesi vardır ve bunlar her türlü yardımcı personel ve vasitadan mahrumdur.

Yukarıda kısaca izah edilen durum karşısında, Batı Almanya'da Türk vatandaşları tarafından kurulan eksport müesseselerinin niçin haddinden fazla yaygın olduğunu anlamak kolaylaşmaktadır ve tek bir şehirde ondan fazla exportçunun faaliyeti, Türk işçilerinin bir çok hususlarda bu müesseselerin yardımına muhtaç bir duruma sürüklendiklerini izaha yardımcı etmektedir.

Ekspert müesseselerinin esas fonksiyonları, Alman mallarının Türk vatandaşlarına "ihracat" fiyatı ile satılmasıdır. Ancak Türk eksport mü-

esseselerinin bu satış fonksiyonları, fiilî fonksiyonlarının sadece bir tekini teşkil etmektedir. Zira bunlardan bazıları, Türkiye'den bazı gıda maddeleri ithal ederek, bunları Almanya'da çalışan Türk işçilerine satmaktadır. Ayrıca bunların en ehemmiyetli işgal mevzularından birini de döviz ticareti teşkil etmektedir. Filhakika eksportçular işçi ve turistlerin beraberlerinde götürdükleri Türk paralarını bozmak, işçilerin Marklarını Türkiye'de Türk parasına çevirmek, işçi ve turistlere kredi mukabilinde mal satmak gibi işler de görmektedirler. Aslında Türk eksport müesseselerinin bu kabil faaliyetleri, Türk parasının resmî değeri ile, fiilî değeri arasındaki mühimce farka dayanmaktadır. Bu fark, ekonomik şartlara bağlı olarak ortadan kalkmadıkça, bu kabil müesseselerin Türk parasının kıymetini korumağa mâtuf mevzuat hükümlerine aykırı olarak giriştikleri muameleleri önlemeğe imkân bulunamayacağı aşikâr ve tabiidir.

Federal Almanya'da çalışan işçilerimizin meseleleriyle yakından veya uzaktan ilgili bir kısım Alman resmî organları arasında hiç şüphesiz başta "Federal Almanya Çalışma Bakanlığı"nın zikri lâzımgelir: Ancak hemen söylemek gerektir ki bu bakanlık, esas itibarıyla liberal prensiplere göre işleyen Alman ekonomisinde, yabancı işçilerin sayı, menşei, cinsiyet, meslek vesaire gibi hususları üzerinde hâkim değildir ve bu kabil faktörlerin tayini sadece işverenlere ait bir keyfiyettir.

Federal Çalışma Bakanlığı, yabancı işçilerin Almanya'ya gelerek bir işte çalışmaya başlamalarından sonra, bunlarla ilgili problemlerle uğraşmaktadır. Bunlar umumiyetle yabancı işçilerin çevreye ve işyerine intibakları, yerleştirilmeleri ve mesken ihtiyaçları gibi meselelerdir.

Öte yandan yabancı işçiler mevzuuyla çok daha yakından ilgili teşekkül, "Federal İş ve İşçi Bulma ve İşsizlik Sigortası Kurumu" dur. Aslında işverenler ihtiyaçları olan işçileri meslek, cinsiyet ve milliyet itibarıyla adı geçen kurumdan talep ederler. Kurum bu talepleri, yabancı memleketlerde bulunan irtibat bürolarına intikal ettirmekte ve bütün selâhiyet ve fonksiyonu buna inhisar etmektedir. Gerçekten yukarıda da işaret edildiği gibi, ne Federal Çalışma Bakanlığının, ne İş ve İşçi Bulma Kurumunun, işverenlerin talepleri üzerinde müessir olmağa veya bu talepleri değiştirmeye yetkileri vardır. Binaenaleyh Federal Almanya'ya daha çok sayıda işçi göndermek isteyen bir memleket, her şeyden önce Alman işverenleri nezdinde propaganda yapmak zorundadır.

Diğer taraftan Federal İş ve İşçi Bulma Kurumundan Türkiye'deki Alman irtibat bürolarına intikal eden talepler, Türkiye İş ve İşçi Bulma

Kurumuna verilir. Kurum bu talepleri kendi kontenjan sistemine göre şubelerine tevzi eder. Şubeler, uygun elemanları muayyen bir sıraya göre seçtikten ve bütün muamelelerini ikmâl ettikten sonra, çalışmak üzere Almanya'ya gitmeleri katılmış olan işçileri Ankara ve İstanbul'daki irtibat bürolarına sevkederler.

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası, her Alman işçisine işyerini serbestçe seçmek hakkını vermektedir. İşletmeler de, kendilerine müracaat eden Alman işçilerini, resmî makamları bu işe karıştırmadan, doğrudan doğruya işe almaya mezdurlar. Buna mukabil Federal Almanya'da çalışmak isteyen yabancılar hakkında bir takım hususî kanun hükümleri tatbik edilmektedir. Filhakika yabancı işçiler bu memlekette, kendilerine ancak Alman İş ve İşçi Bulma Kurumu hususî bir çalışma müsaadesi verdiği takdirde işe alınıp çalıştırılabilir. Yabancıların çalıştırılması ise, emek piyasası ve umumî konjonktür durumu ile alakalı bir keyfiyettir.

Öte yandan Federal Almanya polis teşkilâtının bir de "Yabancılar Polisi" kısmı vücade getirilmiştir. Bu teşkilât esas itibariyle 1/Ekim/1965 tarihinde yürürlüğe giren "Yabancılar Kanunu" nu yürütmekle vazifelidir. İşçi olarak Federal Almanya'ya giden her yabancıymın behemehal Alman polisi ile ilişkisi olması gerekir. Umumiyetle bir yıllık mukaveleye dayanmak suretiyle çalışmak maksadiyle Almanya'ya giden Türk işçilerine verilen ikamet müsaadesi de bir yıla inhisar etmekte, başka bir ifade ile, işçinin Almanya'da kalabilmesi, başlangıçta bir yıllık akidle bağlı bulunduğu işletmede çalışmak ve o işletmenin bulunduğu şehirde oturmak şartına bağlı bulunmaktadır. Bundan dolayı bir Türk işçisi ile işvereni arasında çıkan ihtilâf, bu işçinin oturma müsaadesinin Alman zabıta makamlarınca iptaline ve memleketine iadesine kadar mühim komplikasyonlara yol açabilmektedir.

Ancak Federal Almanya Cumhuriyeti hudutları içinde, mevcut mevzuata uygun şekilde en az beş yıl müddetle ikamet etmiş olan ve bu memleketin sosyal ve ekonomik hayatına intibak etmiş bulunan yabancılarla oturma müsaadesi, Almanya'da devamlı ikamet hakkı şeklinde verilmektedir. Devamlı ikamet hakkı, zaman ve mekân itibariyle herhangi bir tahdide tâbi değildir.

Yabancılar polisi ve Batı Almanya'da mer'i ikamet müsaadesi münasebetiyle bu memleketteki çalışma ateşelerimizin her üçünün de üzerinde ittifak ettiği nokta, bu "müsaade" nin, Türkiye'de imzalanmış bulunan çalışma mukavelelerinin Alman işvereni lehine yürürlüğünü temin

edecek bir "müeyyide" olarak kullanıldığıdır. Filhakika çalışma ateşekliklerimize intikal eden işçi şikâyetleri de esas itibariyle bu nokta üzerinde toplanmaktadır. Bu itibarla Batı Almanya'ya gidecek işçinin, henüz Türkiye'de iken imzalamak zorunda bulunduğu mukavele hükümleri üzerinde, Türk resmî makamlarının titizlikle durması, bugün için büyük bir zaruret olarak görünmektedir. Filhakika aylarca sıra bekleyip bir çok formaliteleri ikmal eden, ağır masraf ve fedakârlıklara katlanmış bulunan ve ekseriyeti itibariyle ancak okuma yazma bilen Türk işçilerinin, önüne uzatılan mukavele hükümlerine itiraz etmesi, akid şartlarını münakaşaya girişmesi bahis mevzuu değildir. Bundan dolayı mukavelelerin topyekûn sadece kurumca değil, Türk-İş tarafından da tetkik edilmesine çok ihtiyaç vardır.

Federal Almanyada çalışmakta olan işçilerimizi yakından ilgilendiren teşekküllerden biri de sendikalarıdır. Gerçekten "çalışan nüfus"un % 80 nünden fazlasını ecir durumunda olan kimselerin teşkil ettiği Federal Almanyada, sendikaların ve sendikacılık faaliyetlerinin ehemmiyeti çok büyüktür.

Aslında Alman işçi sendikaları yabancı işçi istihdamını bir ekonomik zaruret ve kaçınılması imkânı olmayan bir vakıa olarak kabul ettiklerinden, yabancı işçilere karşı umumiyetle bir "temsil" politikası gütmektedirler. Nitekim Alman işçi sendikaları yabancı işçilerin kendi bünyeleri içinde teşkilâtlanmaları maksadiyle büyük gayretler sarfetmektedirler. Bu arada IG-Metall, Batı Almanyada madeni esya sanayii kolunda çalışan yabancı işçilerin takriben % 25 ini üye kaydetmeğe muvaffak olmuştur. Alman İşçi Sendikaları Konfederasyonu, (D G B) de, yabancı işçilere Alman işçilerinden farklı muamele yapılmamasını aslî bir politika olarak benimsemiş ve Alman halk efkârına karşı yabancı işçileri daima müdafaa etmiştir. Bununla beraber halen Batı Almanyada çalışan Türk işçileri arasında Alman sendikalarına üye olma temayülü bir hayli zayıftır. Bu durumun, elbetteki ihlâl edilen hakların korunması bakımından büyük mahzurları vardır. Bu itibarla işçilerimiz henüz bu memlekete gitmeden önce, kendilerine ilgili sendikalara üye kaydedilmeleri telkin olunmalı, bunun faydaları pratik misâllerle anlatılmalı, mahzurları teşrih edilmelidir. Bu hususta Türk-İş'e mühim vazifeler terettüp ettiği aşikârdır. Ancak Türk-İş bugüne kadar, yabancı memleketlerde çalışan ve çalışacak olan işçilerimizle hemen hiç ilgilenmediği gibi, bunlarla Alman sendikaları arasında kurulacak üyelik münasebetleri hususunda da zikre değer bir gayret göstermemiştir.

Diğer taraftan Batı Almanyada çalışan Türk işçilerinin meseleleriyle alakalanmak üzere kurulmuş bulunan Türk-Danış teşkilâtı hakkında da bir kaç söz söylemek gerekmektedir. Bu teşkilât "Arbeiterwohlfahrt" tarafından kurulmuş, yarı resmî bir müessesedir. Halen Almanyada Türklerin dışında bulunan yabancı işçilerin problemleriyle esas itibariyle Kiliseler uğraşmaktadır. Din ayrılığından dolayı Türklerin himayesi kiliselere bırakılmıyacağı için, İç İşleri Bakanlığı bu vazifeyi Alman Kızıl Haç ve Arbeiterwohlfahrt gibi teşekküllere teklif etmiştir. Kızıl Haç bu görevi ted etmiş, diğeri ise kabullenmiştir. Bu suretle Arbeiterwohlfahrt Türk işçilerini himayesine almış ve Türk elemanlara dayanmak suretiyle bünyesi içinde Türk-Danış teşkilâtını kurmuştur. Bu suretle Türk-Danış, sosyal meselelerle ilgili bütün hususlarda Türk işçilerine yardım etmekte, bunları Alman işverenlerine karşı hukuken temsil eylemekte ve lüzumu halinde mahkemelerde taraf olmaktadır. Filhakika Türk işçileri bütün şikâyetlerini bu teşekküle intikal ettirmekte ve müracaatlarını buraya yapmaktadırlar. Türkdanış'ın Almanyadaki Türk cemiyetlerini destekleme faaliyetleri çerçevesi içinde, onların muhtelif program ve gayretlerini finanse etmek gibi başka bir faydası da vardır ki, bu maddi yardımlar işçilerimiz için gerçekten çok yararlı olmaktadır.

Türkdanış şubeleri, faaliyetlerinde paralellik temin etmek, faaliyet programlarını kendi aralarında münakaşa edip, prensiplere varmak ve Türk işçilerine ait bazı meselelerin üst seviyede çözülmesini temin edici çareleri araştırmak gibi gayelerle, altı haftada bir seminerler tertiplemektedirler. Bu seminerlere Türk hükümetinin temsilcileri de katılmaktadır. Seminerlerin, işçilerimizle ilgili problemlerin Alman makamlarına ulaştırılmasında büyük faydası vardır. Öte yandan Arbeiterwohlfahrt, Türkiye'nin ekonomik kalkınma plânlarını tetkik ederek, vasıflı işçi ihtiyacının çok yüksek olduğunu tesbit etmiş ve bu hususta "Gençlerin Yetiştirilmesi" adlı teşekkülle Türkdanış arasında sıkı bir irtibat kurulmasına yardım etmiştir. Bundan başka teşkilât, Türk işçilerinin Almanyaya gelmeden önce hazırlanmaları ve kendilerine bazı ön bilgilerin verilmesi mevzuunda da çalışmalar yapmış, ayrıca "dönüş" ün yol açacağı sosyal-ekonomik problemler üzerinde de araştırmalara başlamıştır.

Batı Almanyada sayısı takriben iki yüz bine yaklaşan Türk işçisinin belli başlı ihtiyaçlarından biri de, hususiyle Türkiyede olup bitenleri öğrenebilmek ve boş vakitlerinde Türkçe müzik ve söz yayımlarını takip edebilmekdir. Bu durum dikkate alınarak, diğer yabancı işçilere olduğu gibi, Türklere de radyo yayımları yapılmakta, Türkçe neşredilen bir

gazete finanse edilmekte, ayrıca sendikalar tarafından Türkçe dergi ve broşürler çıkarılmaktadır.

Bu neşriyat arasında en mühimmini, Köln radyosunun hergün UKW 31-41 metre üzerinden yaptığı Türkçe yayımlar teşkil etmektedir. Bunun dışında mükemmel bir Türk halk müziği, fakat esas itibariyle Türk Hükümetleri ve rejimimiz aleyhindeki muzır neşriyatıyla demirperde gerisi yayımlarının zikri icap eder. Ayrıca yine aynı bölgeye dahil bazı memleketlerin aynı maksat ve gayelerle neşrettikleri "yurdun sesi" ve "yeniçağ-komünist ve işçi partilerinin teori ve enformasyon dergisi" adında umumiyetle aydınlara hitap eden bir diğer mecmua ile, "siz hür müsünüz" isimli bir broşürü saymak lâzımdır.

Buna mukabil "Federal Basın ve Yayın Dairesi" nin finansmanı ve bir Türk yazı işleri müdürünün işbirliği ile, "Anadolu" adlı bir gazete neşredilmektedir. Gazetenin traji 10 bin kadardır. Ayrıca Batı Almanya sendikaları tarafından Türk işçilerine mahsus olmak üzere çıkarılan faydalı dergi ve gazeteler de vardır.

Ashında Batı Almanyadaki Türkçe neşriyatın bariz vasfı, hemen hepsinin de "bağımlı" oluşudur. Zira bunların kâffesini de Alman teşekkülleri veya Hükümeti finanse etmektedir. Bu durumun en büyük mahzuru gerçeklerin her zaman söylenip yazılamamasında kendini göstermektedir. Meselâ Anadolu Gazetesinin Kıbrıs konusunda Türk görüşünü aksettiren bir nüshası derhal toplattırılmıştır. Öte yandan bazı büyük Türk Gazetelerinin Batı Almanyada basılması hususundaki denemeler de muvaffak olamamıştır.

Batı Almanyadaki Türkçe yayımlardan, oradaki Türk işçileri ve Türkiye lehine daha geniş ve müsbet yönde faydalanmanın bugün için tesbit edilen tek yolu, neşriyatı organize ve finanse etmek ve Dış İşleri teşkilâtımızı bu mevzu ile daha yakından ilgilendirmektir. Bu işlerin, kurulacak merkezi bir teşkilâtın eliyle yapılması en müessir bir hal şekli olarak görülmektedir.